

**INGLIZ TILINI O‘QITISH JARAYONIDA QAYTA ALOQA
KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH VA GENERATIV SUN‘IY
INTELLEKTNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI**

Yuldasheva Nilufar Odilovna

Toshkent menjment va iqtisodiyot instituti

Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

Zamonaviy ingliz tili ta'limida qayta aloqa endi o‘qituvchi yoki dastur tomonidan beriladigan tayyor tuzatuvchi izoh sifatida emas, balki o‘quvchining ushbu izoh bilan qanday ishlashiga bog‘liq murakkab jarayon sifatida qaraladi. Generativ sun‘iy intellekt vositalarining (ChatGPT, Gemini, Claude kabi) keng tarqalishi ushbu jarayonning ahamiyatini yanada oshirdi: bunday tizimlar istalgan vaqtda cheksiz miqdorda izoh berishi mumkin, biroq bu izohning ishonchliligi, foydaliligi va o‘quvchi darajasiga mosligini aniqlash mas‘uliyati o‘quvchining o‘ziga yuklanadi. Shu sababli mazkur tezisda “qayta aloqa kompetensiyasi” tushunchasi — o‘quvchining qayta aloqani maqsadli so‘rashi, tushunishi, tekshirishi (verifikatsiya qilishi), baholashi, amalda qo‘llashi hamda keyingi vazifalarga transfer qilishi bilan bog‘liq integrativ qobiliyat sifatida — ingliz tilini chet tili sifatida o‘qitish (EFL) nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi — xalqaro miqyosda tan olingan, taqrizdan o‘tgan ilmiy jurnallarda e‘lon qilingan zamonaviy tadqiqotlar asosida qayta aloqa kompetensiyasining tarkibiy tuzilishini aniqlashtirish hamda uni generativ sun‘iy intellekt vositalari yordamida rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari va cheklovlarini tizimlashtirishdan iborat.

Tadqiqot konseptual-sintez (narrativ-analitik sintez) metodiga asoslandi. Manbalar xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari va yetakchi nashriyotlar (Taylor & Francis, Springer, Frontiers, Elsevier) platformalari orqali “feedback literacy”, “AI feedback literacy”, “GenAI feedback”, “EFL writing” kalit so‘zlari bo‘yicha 2018–2026-yillar oralig‘ida qidirildi. Kiritish mezonini sifatida ekspert taqrizidan o‘tgan, mavzuga bevosita aloqador va to‘liq matnga ega ilmiy maqolalar belgilandi. Manbalar ikki analitik savol asosida qo‘lda kodlandi: o‘quvchi sun‘iy intellekt qayta aloqasidan samarali foydalanishi uchun qanday operatsiyalarni bajarishi kerak, va generativ sun‘iy intellekt ushbu operatsiyalarning qaysi birini rivojlantirish uchun pedagogik imkoniyat yaratadi. Kodlash natijasida oltita barqaror kompetensiya komponenti ajratildi.

Tahlil natijasida qayta aloqa kompetensiyasining olti komponentli modeli shakllantirildi: 1) qayta aloqani maqsadli so‘rash — o‘quvchi vazifa maqsadi, CEFR darajasi va baholash mezonini aniq belgilashi; 2) tushunish — sun‘iy intellekt tavsiyasidagi termin va sababni anglash; 3) verifikatsiya — javobni darslik, korpus yoki o‘qituvchi fikri bilan solishtirish; 4) evaluativ hukm — tavsiyani topshiriq maqsadi va rubrika asosida baholash; 5) qabul qilish/qayta ishlash — tavsiyani matnga tatbiq etish; 6) refleksiv transfer — olingan

tajribani sun'iy intellektsiz keyingi vazifaga ko'chirish. D. Carless va D. Boud (2018) hamda E. Molloy va hammualliflari (2020) asos solgan feedback literacy nazariyasi generativ sun'iy intellekt sharoitida yangi mazmun kasb etadi, chunki qayta aloqa manbai endi inson emas, balki algoritmik tizim ham bo'lishi mumkin. D. Yan va S. Zhang (2024) hamda Y. Zhan va Z. Yan (2025) kabi so'nggi tadqiqotlar ChatGPT bilan samarali ishlaydigan o'quvchilarning aynan yuqoridagi operatsiyalarni izchil bajarishini tasdiqlaydi, K. Liu va F. Deris (2025) esa bu operatsiyalarning barqaror kompetensiya sifatida o'lchanishi mumkinligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, A. Mirzayev va hammualliflari (2025) hamda D. Abdullaev va hammualliflari (2025) O'zbekiston EFL amaliyotida o'qituvchilar va o'quvchilarning sun'iy intellektga umuman ijobiy, biroq ehtiyotkorlik bilan yondashayotganini ko'rsatadi — bu esa taklif etilayotgan modelning mahalliy kontekstga mosligini asoslaydi. Pedagogik jihatdan generativ sun'iy intellekt dialogik, individuallashtirilgan va ko'p manbali qayta aloqa berish imkonini yaratadi, biroq ortiqcha ishonch, kognitiv passivlik va akademik halollikka oid xavflarni nazorat qilib borish talab etiladi.

Xulosa: Generativ sun'iy intellekt qayta aloqani arzon, tez va dialogik resursga aylantirdi, biroq ta'limiy natija uning miqdoriga emas, o'quvchining undan qanday foydalanishiga bog'liq. Shu sababli qayta aloqa kompetensiyasi ingliz tili ta'limida alohida metodik natija sifatida shakllantirilishi lozim. O'zbekiston amaliyoti uchun inson va sun'iy intellekt hamkorligidagi qayta aloqa modeli tavsiya etiladi: sun'iy intellekt — tezkor formativ hamkor, o'qituvchi — pedagogik nazorat va yuqori darajadagi baholash manbai, o'quvchi esa — qayta aloqani tahlil qilib qaror qabul qiluvchi faol subyekt hisoblanadi. Taklif etilgan model keyingi eksperimental tadqiqotlarda metodik texnologiya va diagnostik rubrika sifatida sinovdan o'tkazilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullaev, D., Abdazimov, A., Khusainova, Z., Makhmudov, S., & Sagdullaeva, D. (2025). A phenomenological study on the impact of personalized AI feedback on writing quality: Insights from EFL students in Uzbekistan. *Computer-Assisted Language Learning Electronic Journal*, 26(7), 162–186.
2. Carless, D., & Boud, D. (2018). The development of student feedback literacy: Enabling uptake of feedback. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 43(8), 1315–1325. <https://doi.org/10.1080/02602938.2018.1463354>
3. Liu, K., & Deris, F. D. (2025). AI feedback literacy in higher education: Understanding, measuring, and predicting student feedback uptake. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/02602938.2025.2587924>
4. Mirzayev, A. B., Abdullah Kamal, S. S. L., & Axundjanova, M. A. (2025). Understanding Uzbekistan university EFL teachers' perceptions of ChatGPT: From benefits

to ethical challenges. *International Journal of Information and Education Technology*, 15(2), 246–254. <https://doi.org/10.18178/ijiet.2025.15.2.2238>

5. Molloy, E., Boud, D., & Henderson, M. (2020). Developing a learning-centred framework for feedback literacy. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 45(4), 527–540. <https://doi.org/10.1080/02602938.2019.1667955>

6. Yan, D., & Zhang, S. (2024). L2 writer engagement with automated written corrective feedback provided by ChatGPT: A mixed-method multiple case study. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, Article 1086. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03543-y>

7. Zhan, Y., & Yan, Z. (2025). Students' engagement with ChatGPT feedback: Implications for student feedback literacy in the context of generative artificial intelligence. *Assessment & Evaluation in Higher Education*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/02602938.2025.2471821>